

HISTORIA 7-9

JULIA LINDHOLM

Besök gärna
www.capensis.se

CAPENSIS FÖRLAG AB

INNEHÅLL

FORNA CIVILISATIONER	9	DEN INDUSTRIELLA REVOLUTIONEN	56	IMPERIALISM OCH VÄRLDSKRIG	91	Några koncentrations- och förintelseläger Ord, begrepp och frågor	170 171
HÖGKULTURER FRAM TILL 1700-TALET	10	Den industriella revolutionen i Storbritannien	57	KOLONIALISM OCH IMPERIALISM	92	KÄLLOR OM MÄNNISKORS MOTSTÅND MOT FÖRTRYCK	174
Vad är en högkultur?	12	Industrialiseringstakten ökar	58	Orsaker till kolonialismen och imperialismen	93	Kolonialism - Ho Chi Minh, Vietnam	175
Exempel på några tidiga högkulturer	14	Stora samhällsförändringar	59	Kolonialismen i Afrika	94	Rasism och segregation - Parks och King, USA	176
Några stora riken 500 f.v.t. - 500 e.v.t.	16	Konsekvenser av den industriella revolutionen	60	Kolonialismen i Asien och Australien	96	Totalitär diktatur - Macha Rolnikas, Sovjetunionen	178
Högkulturer i Afrika	18	Den stora emigrationen	62	Motstånd	98	Totalitär diktatur - Uppror i Warszawagettot, Polen	178
Högkulturer i Latinamerika	19	USA industrialiseras	63	Övning: Undvik att bli koloniserade	98	Totalitär diktatur - Vita rosen, Tyskland	180
Nordamerika och Oceanien	20	Norden industrialiseras	64	Konsekvenser av kolonialismen	100		
Jämförelser mellan högkulturer	21	Sveriges järnindustri	66	Tidslinje	101		
Medeltiden i Europa	22	Tidslinje	66	Ord, begrepp och frågor	102		
Medeltiden i östra Medelhavsområdet	24		67				
Ord, begrepp och frågor	26	REVOLUTIONER OCH NYA IDÉER	68	NATIONALISM, DEMOKRATI OCH DIKTATUR	104	DEMOKRATISERING, EFTER-KRIGSTID OCH GLOBALISERING	181
ANTIKEN	28	Amerikanska revolutionen	69	Nationalismens två ansikten	105	DEMOKRATISERINGEN I SVERIGE	182
Antikens Grekland	29	Franska revolutionen 1789-1799	70	Fascistisk diktatur i Italien	106	Fyra stora folkrörelser	183
Det antika Greklands betydelse för vår tid	30	Från mänskliga rättigheter till skräckvälde	71	Militärdiktaturer	107	Bildandet av politiska partier och rösträtt	184
Romarriket	32	Napoleontiden 1799 - 1815	72	Nazistisk diktatur i Tyskland	108	Jämställdhet	186
Romarrikets betydelse för vår tid	34	Revolution och självständighet i Sydamerika	73	Kommunistisk diktatur i Ryssland	110	Synen på kön och sexualitet	188
Ord, begrepp och frågor	36	Kamp och krig	74	Demokrati, diktatur och nationalism idag	112	Ord, begrepp och frågor	189
		Övning: Harriet Tubman	74	Ord, begrepp och frågor	114		
HISTORISKA KÄLLOR FRÅN HÖGKULTURER	38	Nya samhällsklasser 1750 - 1900	75	VÄRLDSKRIG OCH FOLKMORD UNDER 1900-TALET	116	DET SVENSKA VÄLFÄRDS-SAMHÄLLET	190
Att tolka gamla skriftspråk	39	Politiska ideologier	76	Krig 1914	117	Reformer och förbättringar	191
Barn i antikens Grekland	40	Tidslinje	77	Orsaker till första världskriget	118	Övning: Reformer under folkhemstiden	191
Manus lagar - Indien	42	Ord, begrepp och frågor	78	Första världskriget 1914 - 1918	120	Ord, begrepp och frågor	193
Grundlagen Kurukan Fuga - Maliriket	43			Andra sidor av kriget	124		
Hammurabis lagar - Babylonien	44	HISTORISKA KÄLLOR OM MÄNNISKORS STRÄVAN FÖR BÄTTRE LEVNADSVILLKOR	80	Konsekvenser av första världskriget	126	NATIONELLA MINORITETER	194
		Källkritiska frågor	81	Mellankrigstiden 1918 - 1939	128	Ord, begrepp och frågor	197
VÄRLDSHANDEL, INDUSTRIALISERING OCH REVOLUTIONER	45	Edward Jenner - världens första vaccin	82	Tidslinje	132	KALLA KRIGET OCH SOVJET-UNIONENS FALL	198
DEN ÖKADE VÄRLDSHANDELN	46	Mary Wollstonecraft - feminist	84	Ord, begrepp och frågor	133	Konflikten mellan supermakterna trappas upp	199
Handel och kolonialism	47	Olympe de Gouges - mänskliga rättigheter	85	Andra världskriget 1939 - 1945	136	Kalla krigets konflikter	200
Slaveri	50	Fackföreningar	86	Andra sidor av kriget	144	Protester i världen och i Sverige	204
Sverige och världshandeln	52	Ottobah Cugoano - kampen mot slaveriet	88	Sverige under andra världskriget	146	Efter Sovjetunionens sönderfall	205
Krig och absolutism i Europa	53	Harriet Ann Jacobs - kampen mot slaveriet	89	Grymheter under andra världskriget	148	Nya maktförhållanden i världen	206
Kriser och förbättringar i Europa 1500 - 1800	54	Nya idéer	90	Tidslinje	149	Ord, begrepp och frågor	208
Ord, begrepp och frågor	55			Ord, begrepp och frågor	150	Tidslinje	209
				Förtryck, folkfördrivningar och folkmord	152		
				Historiska folkmord	153		
				Folkmord och fördrivningar på 1900-talet	154		
				Gulag	156		
				Förintelsen	158		

FN, EU OCH NORDISKT SAMARBETE	210	HISTORISK EMPATI	240
Framväxten av EU	212		
Nordiskt samarbete	214	ATT FÖRKLARA HISTORISKA	242
Ord, begrepp och frågor	215	SAMMANHANG	
		Källor	243
AKTUELLA KONFLIKTER MED	216	Källkritik	244
HISTORISKA PERSPEKTIV		Övning: Källkritik	245
Övning: En aktuell konflikt	217	Historiska sammanhang	246
Övning: De fyra konflikterna i kapitlet	218	Orsaker och konsekvenser	247
Ord, begrepp och frågor	219	Förändring och kontinuitet	248
		Identitet	249
SLÄKTENS OCH FAMILJENS	220	Övning: Vem är du?	249
HISTORISKA KÄLLOR			
Övning: Släktträdet	221	EPOK - ETT HISTORISKT	250
Övning: Intervjua en äldre person om	222	TIDSBEGREPP	
vardagen förr		Exempel på epoker	251
Övning: Intervjua en äldre person om	222	Epoker under 1900-talet	252
världshistoria			
HUR HISTORIA ANVÄNDS	223	REGISTER	253
OCH HISTORISKA			
BEGREPP		PERSONREGISTER	257
SPÅR AV HISTORIEN	224	Övning: Kvinnor i boken	257
Byggnader och städer berättar	225	Övning: Historiska personer i boken	259
Historiska spår i gränser	226		
Historiska spår i språk	227		
Historiska spår i namn	228	VÄRLDSKARTA	260
HISTORIEBRUK	229		
Historiebruk inom stora organisationer	230	BILDFÖRTECKNING	262
Historiebruk i vardagen	231		
Övning: Vasaloppet	231		
Familjens historia berättar	232		
HISTORIEBRUK OCH NATIONELLA	234		
IDENTITETER			
Gamla och nya identiteter	235		
Skapandet av den svenska identiteten	236		
Övning: Undervisning i historia förr	236		
Övning: Förtryck av urfolk	237		
Historiebruk inom nationer	238		

ROMARRIKETS BETYDELSE FÖR VÅR TID

Romarna övertog stora delar av den grekiska kulturen. Genom sina erövringar spreds både den grekiska och romerska kulturen vidare över Medelhavsområdet och till stora delar av Europa.

Mycket av den romerska kulturen levde vidare under medeltiden. Då utvecklades en ny europeisk kultur som byggde på kristendomen och den romerska kulturen.

Konstantin gynnade kristendomen

År 311 - 312 e.v.t. stred Konstantin och Maxentius om makten i romarriket. Konstantin segrade och blev ensam kejsare över hela romarriket. Han ansåg att Jesus hade hjälpt honom till segern. Kejsar Konstantin gynnade kristendomen som därigenom fick stor utbredning i romarriket.

Konstantin grundade staden Nya Rom på samma plats där den tidigare grekiska staden Byzantion hade funnits. Staden fick senare namnet Konstantinopel, idag Istanbul.

Theodosius I införde kristendomen

Den siste kejsaren som härskade över hela romar-

Det romerska badet i staden Bath, England, är ett arv från romarriket.

riket var Theodosius I som härskade åren 379 - 395 e.v.t. Han är känd för att ha upphöjt kristendomen till statsreligion. Kristendomen påverkade tron, kulturen och politiken i Europa.

Theodosius I förbjöd de grekisk-romerska templen, riterna och gudarna. Han förbjöd också de olympiska spelen och stängde alla badhus.

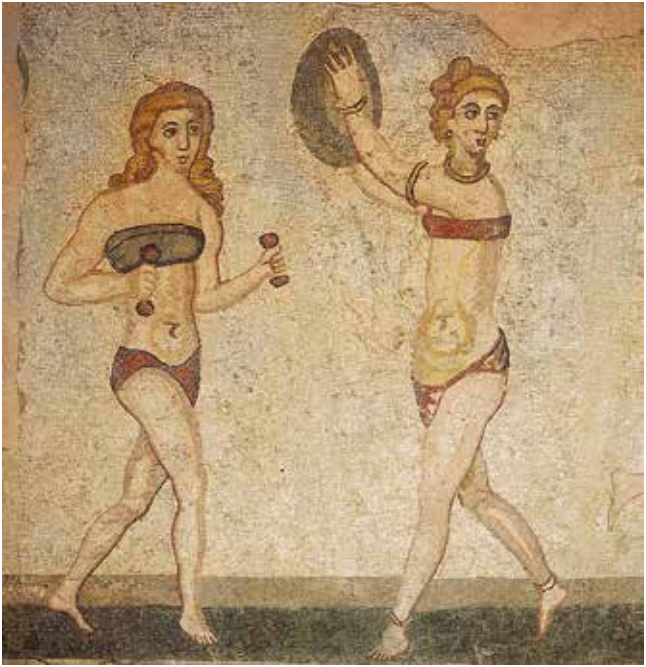
Latin - romarnas språk

"Cave canem" är latin och betyder "akta dig för hunden". Det stod ibland vid ingången till husen i romarriket. Latin var romarnas språk.

Romarna spred latinet över hela Medelhavsområdet. Ur latinet utvecklades de romanska språken italienska, spanska, franska, portugisiska och rumänska. Romanska språk talas förutom i Portugal, Spanien, Frankrike, Italien, Rumänien, Schweiz och Belgien även i Amerika och i delar av Afrika och Asien.

"Cave canem". Mosaik från Pompeji, cirka 100 e.v.t.

Romersk mosaik med två sportande kvinnor. Den ena håller i ett par hantlar, den andra i en diskus. Sicilien, 300-talet f.v.t.

Även i det svenska språket finns spår av latinet, till exempel orden reklam, datum, motion, motor, kök och månadernas namn. Många företag har tagit sina namn från latinet, exempelvis Volvo och Konsum.

Inom universitetsvärlden och inom den katolska kyrkan användes latinet långt in på 1700-talet. Latinet fungerade ungefär som engelskan gör idag och underlättade kontakter mellan länder. Carl von Linné, 1707 - 1778, skrev brev till vetenskapskollegor ute i Europa och böcker på latin. Många latinska begrepp används än idag av bland annat läkare och biologer.

Antiken påverkade Europa

Många europeiska städer grundades av romarna. Den romerska rätten, romarnas rättssystem, ligger

Ruinerna av Forum Romanum i Rom där den juridiska och politiska makten fanns. Här fanns även tempel och det bedrevs handel. Platsen användes i cirka 2 500 år.

till grund för flera rättssystem i Europa. Det gör det även i Sverige trots att Sverige aldrig var en del av romarriket.

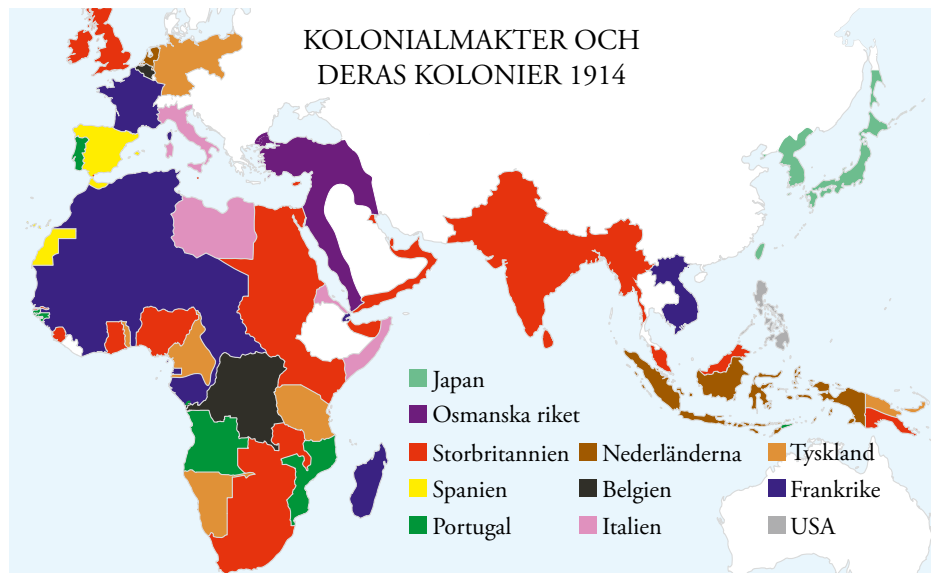
Antikens kultur glöms bort och återupptäcks

Under medeltiden, epoken efter antiken, var många romerska och grekiska böcker förbjudna av kyrkan. De ansågs strida mot kyrkans lära. Skönlitteratur och kunskaper inom till exempel matematik och astronomi glömdes därför bort i hundratals år.

Araberna spred islam över områden i Nordafrika som tidigare hade tillhört romarriket. Där kom araberna i kontakt med den romerska litteraturen och vetenskapen som översattes till arabiska.

I slutet av medeltiden när européerna "återupptäckte" antiken spreds den gamla kunskapen åter över Europa. Det var möjligt tack vare arabernas bevarande av denna kunskap. Författare, konstnärer och arkitekter hämtade då och hämtar fortfarande mycket inspiration från antiken.

KOLONIALISM OCH IMPERIALISM

Genom industrialiseringen fick Europa ett ekonomiskt, militärt och politiskt övertag i världen. Flera länder i västra Europa utnyttjade sin starka ställning genom att kolonisera nästan hela Afrika och delar av Asien. År 1914 kontrollerade Europa en stor del av världen och det var då den europeiska dominansen var som störst.

Imperialism från och med 1800-talet

Imperialism innebär att en stat strävar efter att utöka och stärka sin politiska och ekonomiska makt över andra länder eller områden. Målet med imperialismen är att skapa ett sammanhängande rike, ett imperium. Imperialismen under 1800-talet var en fortsättning av kolonialismen.

Kolonialmakter i västra Europa

Länderna som koloniserade olika områden kallades

för kolonialmakter. Storbritannien och Frankrike var de största kolonialmakterna. De lyckades skapa mer eller mindre sammanhängande imperier med sina kolonier.

Tyskland, Italien, Belgien, Nederländerna, Spanien och Portugal hade också kolonier. Även andra europeiska länder tjänade på kolonialismen, dels genom handel och dels genom tillgång till billiga råvaror.

USA, Ryssland och Japan

USA och Ryssland växte i storlek genom bland annat krig. Från och med 1700-talet växte Ryssland österut och USA västerut. USA erövrade dessutom kolonier från Spanien, till exempel Kuba och Filippinerna. Japan riskerade under 1800-talet att bli koloniserat, men skapade i stället ett eget imperium.

ORSAKER TILL KOLONIALISMEN OCH IMPERIALISMEN

De främsta orsakerna till kolonialismen och imperialismen var jakten på billiga råvaror, konkurrensen mellan Europas stormakter och tanken att "civilisera" resten av världen.

Ekonomiska orsaker

Industrialiseringen i Europa ökade efterfrågan på råvaror. Genom att kolonisera länder och områden utanför Europa och tvinga dem att producera billiga råvaror blev industriproduktionen i Europa billigare. Den europeiska industrin kunde dessutom utöka sin marknad genom att sälja sina varor till länder utanför Europa.

Politiska orsaker

Att skaffa kolonier var ett sätt att visa och att få makt. Det ledde till en kamp mellan europeiska länder om att erövra så stora landområden som möjligt i Afrika. Det gällde att hinna före de andra europeiska länderna.

Ideologiska orsaker

Europa ansågs vara mest utvecklat och "civiliserat" medan resten av världen sågs som outvecklad och "barbarisk". Bland kolonialmakterna fanns en utbredd tanke om att det var en plikt att sprida kristendomen och den europeiska kulturen till resten av världen. Syftet var att "hjälpa" andra kulturer att utvecklas.

Rasism

Enligt Darwins evolutionslära från 1859 överlever de arter som bäst anpassar sig till miljön. Europas tekniska och militära övertag kunde därför användas som argument för att visa att européerna

tillhörde en bättre anpassad och högre stående "ras" än andra. De ansåg sig vara överlägsna och därför ha rätt att härska över andra.

Rasismen förändrades under 1800-talet. Tidigare hade den handlat om påstådda egenskaper hos olika "raser". Nu ansågs i stället vissa "raser" vara dömda till undergång. Rasismen användes nu för att rättfärdiga kolonialismen. Att många människor i kolonierna dog på grund av européernas krig och våld ansågs vara bevis för européernas överlägsenhet.

Tekniska försprång underlättade koloniseringen

Det militära övertag, till exempel med kanonbåtar och kulsprutor, gjorde koloniseringen möjlig. Folken i Afrika och i Asien kunde inte försvara sig.

Kolonialmakterna använde sig även av andra tekniska försprång, till exempel telegrafer för kommunikation över stora områden och ångbåtar för bättre transporter, som underlättade för dem att erövra område efter område.

Genom kolonialismen fick Europa tillgång till billiga råvaror. Brittiska ostindiska kompaniets lagerlokaler i Puducherry. Indien, 1800-tal.

-1913 1914 1915 1916 1917 1918 1919-

- 1800-tal Nationalismen stärks.
- 1871 Tyskland enas.
- 1890-1914 Europas arméer fördubblas i storlek.
- Ententen (Storbritannien, Frankrike och Ryssland) bildas.
- Centralmakterna (Tyskland, Österrike-Ungern och Italien) bildas.
- 1914 Italien går ur Centralmakterna före första världskrigets utbrott.
- 28 juni 1914 Österrike-Ungerns tronarvinge mördas.
- 28 juli 1914 Österrike-Ungern förklarar krig mot Serbien.
- 1 augusti 1914 Tyskland förklarar krig mot Ryssland.
- 3 augusti 1914 Tyskland förklarar krig mot Frankrike.
- 3 augusti 1914 Tyskland angriper Belgien.
- 4 augusti 1914 Storbritannien förklarar krig mot Tyskland.
- 1914-15 Tyska ubåtar attackerar och sänker civila fartyg på Atlanten.
- 1914 Japan går med i Ententen.
- 1915 Bulgarien och Osmanska riket ansluter sig till Centralmakterna.
- 1915 En ny front bildas vid Gallipoli väst-sydväst om Istanbul.
- 1915 Italien går med i Ententen.
- 1917-18 Tyska ubåtar attackerar och sänker civila fartyg på Atlanten.
- 6 april 1917 USA förklarar krig mot Tyskland.
- 1917 Senapsgas börjar användas.
- 1917 Ryska revolutionen. Ryssland drar sig ur kriget.
- 1918-20 Spanska sjukan.
- 1918 USA går in med stora trupper i kriget.
- Mars 1918 Tyskland satsar på en storoffensiv på västfronten.
- 11 november 1918 Vapenstillestånd inträder mellan Ententen och Tyskland.
- 28 juni 1919 Versaillesfreden undertecknas.
- 1920-talet Det glada tjugotalet.
- 1920 Nationernas förbund (NF) bildas.
- 1923 Frankrike och Belgien ockuperar Ruhrområdet.
- 1925 Frankrike och Belgien lämnar Ruhrområdet.
- 1926 Tyskland blir medlem i NF.
- 1929 Den stora depressionen (ekonomisk nedgång).
- 1930-talet Japan expanderar i Sydostasien.
- 1932 The New Deal (för att få igång USA:s ekonomi).
- 1933 Tyskland lämnar NF.
- 1935 Italien angriper Etiopien.
- 1936-39 Spanska inbördeskriget.
- 1937-45 Japan erövrar delar av Kina.
- Mars 1938 Österrike blir en del av Tyskland.
- September 1938 Tyskland tar över Sudetområdet i Tjeckoslovakien.
- Mars 1939 Tyskland ockuperar hela Tjeckoslovakien.
- 23 augusti 1939 Tyskland och Sovjetunionen ingår en icke-angreppspakt.

Tidslinje från centrala Örebro.

ORD OCH BEGREPP

Abdikera Att avgå från tronen.

Aggressiv utrikespolitik Att med hot och våld få igenom sina utrikespolitiska mål.

Aktier Andelar i företag som låter aktieägarna ta del av företagets vinst.

Börskraschen 1929 Alla aktier vid börsen i New York förlorade kraftigt i värde.

Censur Staten hindrar spridning av vissa nyheter.

Centralmakterna En militärallians under första världskriget mellan bland annat Tyskland, Österrike-Ungern och Osmanska riket.

Civila fartyg Handels- och passagerarfartyg.

Desertera En soldat avviker från sin armé under ett krig.

Ententen En militärallians under första världskriget mellan bland annat Storbritannien, Frankrike och Ryssland.

Glada tjugotalet En tid av ökad frihet och framtidstro under 1920-talet.

Hyperinflation Pengarnas värde sjunker kraftigt.

Julfreden 1914 Ett spontant vapenstillestånd på västfronten mellan tyska soldater samt brittiska och franska soldater.

Kapprustning En tävlan mellan länder att skaffa sig större arméer och flottor samt fler vapen.

Lönearbete Ett arbete som man får lön för.

Manchuriet En del av nordöstra Kina.

Militarism Ett land har stor militär makt.

Molotov-Ribbentrop-pakten En icke-angreppspakt mellan Tyskland och Sovjetunionen.

Myteri Att vägra lyda order.

Nanjingmassakern En massaker i staden Nanjing 1937 utförd av Japans armé.

Nationernas Förbund (NF) Bildades 1920 av första världskrigets segrarmakter utom USA samt neutrala länder.

Offensiv En serie anfall.

Permission En kort ledighet.

Ransonering av varor Varje hushåll får bara köpa en viss mängd av olika varor.

Senapsgas En gas som orsakade blindhet, frätskador eller död. Den började användas 1915.

Skotten i Sarajevo Mordet på Österrike-Ungerns tronarvinge och hans fru.

Spanska sjukan En influensaepidemi mars 1918 - juni 1920 med 50 - 100 miljoner dödsoffer.

Stora depressionen En kraftig nedgång i USA:s ekonomi som spred sig vidare till de delar av världen som var kopplade till den amerikanska ekonomin.

Sudetområdet Ett område i Tjeckoslovakien där det bodde många tysktalande.

Svarta veckan Veckan då Europas länder förklarade krig mot varandra på grund av sina militärallianser.

The New Deal En politik i USA för att få fart på ekonomin.

Västfronten Fronten väster om Tyskland där Tyskland främst krigade mot Frankrike och Storbritannien.

Östfronten Fronten öster om Tyskland där Tyskland främst krigade mot Ryssland.

FLER ORD OCH BEGREPP

Annektera Att ockupera en del av ett annat land och göra det till en del av sitt eget land.

Anschluss Anslutning. Begreppet som nazisterna använde för annekteringen av Österrike.

Begränsat ubåtskrig Endast militära fartyg attackeras av ubåtarna.

De allierade Namnet på både första och andra världskrigets ”goda sidor”.

ANDRA SIDOR AV KRIGET

Krigets kostnader beräknades till fyra triljoner dollar. I alla krigförande länder utom i USA var ekonomierna på gränsen till katastrof vid krigets slut. År 1945 hotades miljontals människor av svält och 100 miljoner människor var beroende av matpaket. Bara i Europa var cirka 30 miljoner människor på flykt.

Kvinnorna och kriget

I de krigförande länderna var behovet av arbetskraft stort eftersom många män var ute i kriget. Kvinnor anställdes i vapenfabriker och inom transport- och kommunikationsyrken. Många utbildade sig till sjuksköterskor för att kunna ta hand om de skadade soldaterna.

I alla länder drevs en intensiv propaganda, bland annat för att få kvinnorna att arbeta inom vapen-

Tysk sjuksköterska vid östfronten, 1941.

Italienska partisaner. Italien, september 1944.

industrin. I Storbritannien var alla kvinnor mellan 19 och 40 år tvungna att registrera sig för arbete enligt en lag från 1940. För en del innebar arbetet en ökad frihet och en ökad självständighet även om arbetsvillkoren ofta var hårda.

I Tyskland yrkesarbetade många kvinnor trots att det gick emot den nazistiska kvinnosynen. I Tyskland fanns sju miljoner tvångsarbetare från de ockuperade länderna varav 2,5 miljoner var kvinnor.

I de allierade ländernas trupper fanns även kvinnliga soldater, framför allt i Sovjetunionens. Kvinnor i de ockuperade länderna var också delaktiga i motståndsrörelserna. De hade ibland större framgång än männen eftersom kvinnorna inte misstänktes lika ofta som männen.

Samarbete och motstånd

I de ockuperade länderna fanns motståndsrörelser. Ju längre ockupationen pågick desto större blev motståndet mot nazisterna.

Om en nazist eller en tysk soldat dödades i ett attentat tog tyskarna oskyldiga civila som gisslan.

Den franska fascistiska milisen har gripit män och kvinnor ur motståndsrörelsen. Frankrike, juli 1944.

Nazisterna avrättade personer i gisslan om inte den som hade utfört attentatet erkände.

Den franska motståndsrörelsen samarbetade med den brittiska regeringen. De gav bland annat de allierade information om de tyska trupperna.

Den polska motståndsrörelsen var den största och hade som mest 400 000 beväpnade män och kvinnor. När den sovjetiska armén nådde fram till Polen bekämpade den dock motståndsrörelsen för att Sovjetunionen skulle kunna införa en kommunistisk regim i Polen efter krigets slut.

I Baltikum och i Ukraina sågs tyskarna först som befriare från det sovjetiska förtrycket. Många valde att frivilligt samarbeta med nazisterna. Tvångsarbetet och folkmordet på judarna gjorde dock att motståndsrörelser växte fram.

I Ungern, Rumänien och Kroatien fick nazisterna hjälp av fascisterna. I Frankrike bildade Vichy-regimen en milis, en väpnad grupp stödd av staten, som bekämpade motståndsrörelsen. Milisen var mer fruktad än Gestapo och SS eftersom den kände till de lokala förhållandena.

I Italien, Jugoslavien och Grekland bildades part-

Japansk-amerikanska barn i ett interneringsläger i Tule Lake. USA, 1944.

isanrörelser. En partisan är en person som kämpar mot en ockupationsmakt genom att utföra attentat och sabotage mot den. Partisanerna kämpade dels mot de tyska och de italienska trupperna och dels mot de personer som samarbetade med ockupanterna. Partisanerna hade stora framgångar i Jugoslavien.

Interneringsläger

Under kriget byggdes interneringsläger, en sorts fängelser, i många länder. Där låstes människor in som ansågs vara opålitliga.

Efter attacken mot Pearl Harbor spärrades 110 000 amerikaner med japanskt ursprung in i interneringsläger. Lägren fanns i USA:s inre glesbefolkade delar.

I Sverige upprättades interneringsläger för kommunister och andra personer som ansågs hota Sveriges säkerhet. Under kriget tillkom interneringsläger för utländska soldater från olika länder som antingen hade deserterat eller rymt från något tyskt läger för krigsfångar.

KÄLLOR OM MÄNNISKORS MOTSTÅND MOT FÖRTRYCK

Ho Chi Minh på väg att kämpa mot den franska kolonialmakten. Vietnam, 1945.

I tider av förtryck, förföljelse och krig har människor ofta skrivit för att uppmäna andra till motstånd eller för att bevara en känsla av normalitet och värdighet.

Här följer utdrag ur texter från olika källor som skildrar kolonialism, totalitär diktatur, rasism och segregation samt motstånd mot det.

Källkritiska frågor till samtliga källor i kapitlet

Källkritik är att kritiskt undersöka om en källa går att lita på eller inte. På sidorna 244-245 kan du läsa mer om källkritik.

Följande fyra källkritiska frågor kan ställas till alla källor i kapitlet.

1. *Äkthetskriteriet* Vem har skrivit texten? I vilket syfte skrevs texten? Är källan äkta?
2. *Samtidskriteriet* När skrevs texten? Levde författaren samtidigt som det som beskrivs i texten?
3. *Beroendekriteriet* Går det att lita på det som står skrivet? Har författaren själv upplevt det som hände?
4. *Tendenskriteriet* Vill författaren påverka läsaren på något sätt? Vill författaren förändra något eller avslöja något? Vill författaren tjäna pengar? Vill författaren få mer makt?

KOLONIALISM - HO CHI MINH, VIETNAM

Ho Chi Minh föddes 1890 i Vietnam som då var en fransk koloni. 1911 tog han jobb på ett fartyg som skulle till Europa. Han tillbringade cirka 30 år i Europa. Han gjorde också resor till Kina och Sovjetunionen.

Ho Chi Minh styrde Nordvietnam från 1954

ända fram till sin död 1969. Han var under den tiden också aktiv i kampen för hela Vietnams självständighet. Han dog under Vietnamkriget.

I brevet nedan vänder sig Ho Chi Minh till alla vietnameser och uppmanar dem till motstånd.

Brev från utlandet, 6 juni 1941

Vördnadsvärda äldre! Patriotiska personligheter! Intellectuella, bönder, arbetare, handlare och soldater! Kära landsmän!

Sedan Frankrike besegrats av Tyskland, har dess makt fullständigt kollapsat. Trots det [...] har de franska härskarna blivit ännu mer hänsynslösa i sin politik [med] exploatering, förtryck..., massakrer. [De har] skamlöst gett upp vårt land till Japan. Som en följd lider vårt folk under ett dubbelt ok av förtryck. De tjänar inte bara som lastdjur åt de franska banditerna, utan också som slavar åt de japanska rånarna.

Störtade i ett sådant tragiskt lidande, ska vi invänta döden med korslagda armar? Nej! Absolut inte! De cirka 20 miljoner ättlingarna till Lac och Hung* är fast beslutna att inte längre hållas i slaveri. I nästan åttio år under de franska piraternas järnklackar har vi oavbrutet och osjälviskt kämpat för nationell självständighet och frihet. [...] De senaste upproren i syd vittnar om våra landsmäns beslutsamhet att följa våra förfäders ärorika exempel och tillintetgöra fienden. [...]

För ett par hundra år sedan under Trans styre** när vårt land hotades av [...] invasion från Yuans arméer, kallade de äldre brinnande sina söner och döttrar i hela landet att stå upp som en person. Slutligen räddade de folket, och deras ärorika minne kommer för alltid att leva. [...] Nationell räddning är vårt folks gemensamma mål. Varje vietnames måste delta i det. [...] Hissa upprorets fana och led folket i hela landet att störta japanerna och fransmännen! [...]

*Lac är namnet på en tidig folkgrupp i Vietnam. Hung är namnet på Vietnams första dynasti som härskade cirka 3000-258 f.v.t.

**Tran var en dynasti som styrde Vietnam 1225-1400. Prins Tran Hung Daos, som styrde på 1200-talet, avväjde hela tre kinesiska invasioner.

UPPGIFT: HO CHI MINH

1. Vad är det för historiska händelser som Ho Chi Minh syftar på i brevets början?
2. Hur framställs de olika fienderna?
3. Hur använder Ho Chi Minh sig av Vietnams historia i sitt brev?
4. Diskutera vad Ho Chi Minh vill uppnå med sitt brev?
5. Hur framställs vietnameserna?

ORD OCH BEGREPP I KAPITLET

Afrikanska Unionen En afrikansk samarbetsorganisation med över 50 medlemsländer.

Asiatiska tigrarna Sydkorea, Taiwan, Hongkong och Singapore.

Berlinmuren En 43 km lång mur som omringade Västberlin 1961 - 1989.

Globalisering Kontakter mellan länder, företag och människor i hela världen.

Kalla kriget En konflikt mellan USA och Sovjetunionen 1946 - 1991.

Marknadsekonomi En ekonomi med stort privat ägande.

Marshallplanen Ett ekonomiskt stöd från USA till länder i Europa för återuppbyggnad efter andra världskriget.

Nato En försvarsorganisation bestående av USA, Kanada och flera västeuropeiska länder.

Opec Organisationen för oljeexporterande länder.

Planekonomi En ekonomi med stort statligt ägande.

Statskupp Att olagligt ta makten i ett land.

Terrorbalans Fiender vågar inte angripa varandra eftersom de vet att fienden kan ställa till med enorm skada med sina vapen.

Tung industri Maskintillverkning, elektronik, kemisk industri och gruvdrift.

Västmakterna USA, Storbritannien och Frankrike.

Warszawapakten En försvarsorganisation som bestod av Sovjetunionen och flera östeuropeiska länder.

FRÅGOR TILL TEXTEN

- s. 198
1. Vad var Marshallplanen?

2. Vad var kalla kriget?

FLER ORD OCH BEGREPP

Agent orange Ett växtgift som användes under Vietnamkriget för att avlöva djungeln och därmed kunna hitta de gömda fienderna.

Antifascistiska skyddsvallen Östtysklands namn på Berlinmuren.

Brezjnevdoktrinen En sovjetisk avsiktsförklaring om att landet hade rätt att ingripa i kommunistiska länder om det kommunistiska styret hotades.

Dominoteorin En amerikansk teori. Om ett land faller för kommunismen utan att USA ingriper kommer fler länder att falla för kommunismen på samma sätt som dominobrickor.

Etnisk rensning Folkfördrivning och/eller folkmord.

#TheAfricaMediaNeverShowsYou En hashtag där afrikaner lägger upp egna bilder på till exempel skyskrapor, fikapausar, mode med mera för att presentera en motbild till krig och fattigdom som förekommer i västerländsk media.

Trumandoktrinen En amerikansk avsiktsförklaring att stödja regeringar som hotades av kommunismen.

s. 199

3. Vad ansåg sig supermakterna USA och Sovjetunionen ha rätt att göra?

4. Varför delades Tyskland och Berlin?

5. Vad var syftet med Berlinmuren?

s. 200 - 203

6. Vad innebar terrorbalansen mellan USA och Sovjetunionen?

7. Vad var syftet med propagandan?

8. Vad innebar rymdkapplöpningen?

9. Vad fick Koreakriget för konsekvenser?

10. Varför ingrep USA i Vietnamkriget?

11. Hur ingrep Sovjetunionen i Östeuropa?

12. Vad var Kubakrisen?

13. Vilka länder var inblandade i det afghansk-sovjetiska kriget?
- s. 205

s. 204
15. Hur skedde den fredliga revolutionen i Östeuropa?

16. Hur kan kontakter mellan länder, företag och människor vara positiva?

17. Hur har olika delar av världen utvecklats efter Sovjetunionens sönderfall?

1940-talet	1950-talet	1960-talet	1970-talet	1980-talet	1990-talet	2000-talet	2010-talet
• 1945 Andra världskriget slutar. • 1946-91 Kalla kriget pågår.	• 1948-49 Sovjetunionens blockad mot Västberlin pågår. • 1949 Sovjetunionen utvecklar en atombomb.	• 1950-53 Koreakriget pågår. • 1951 Nato bildas. • 1953 USA stödjer statskuppen i Iran. • 1954 USA stödjer statskuppen i Guatemala. • 1955 Warszawapakten bildas. • 1955-75 Vietnamkriget pågår.	• 1956 Sovjetunionen slår ned ett folkligt uppror i Ungern. • 1961 Gränsen stängs mellan Väst- och Östberlin. • 1961 Första människan i rymden. • 1962 Kubakrisen pågår.	• 1968 Stora protester sker världen över. • 1968 Sovjetunionen stoppar reformrörelsen i Tjeckoslovakien. • 1969 Första människan är på månen.	• 1973 USA stödjer statskuppen i Chile. • 1979-89 Afghansk-sovjetiska kriget pågår. • 1981 U137 går på grund i Blekinge skärgård. • 1989 Gränsen öppnas mellan Väst- och Östberlin. • 1991 Sovjetunionen faller. • 1991-2001 De jugoslaviska krigen pågår.	• 2003-11 Irakkriget pågår. • 2010 Kina blir världens näst största ekonomi. • 2011 Inbördeskriget i Syrien börjar.	

SLÄKTENS OCH FAMILJENS HISTORISKA KÄLLOR

Familje- och släkthistoria kan berätta om hur historiska händelser och förändringar har påverkat och påverkar enskilda människor.

Släktforskning i Sverige
Släktforskare är oftast vanliga personer som söker sig bakåt i historien för att till exempel leta reda på sina förfäder. Släktforskare kan se hur samhällsförändringar har påverkat människors levnadsvillkor. Den viktigaste källan för släktforskning i Sverige är kyrkböckerna. I dem finns uppgifter om födelse, dop, giftermål och död. Genom att ta reda på och jämföra födelseort, medellivslängd, ålder vid äktenskap och antal barn går det att se hur levnadsvillkoren för den svenska befolkningen förändrades i och med industrialiseringen, urbaniseringen och den förbättrade sjukvården. Tydliga förändringar jämfört med tidigare är att det idag föds färre barn, fler lever längre, fler bor i städer och många gifter sig senare i livet eller inte alls.

Andra källor om familj och släkt
Källor såsom fotoalbum, brev och dagböcker kan också berätta om familjen och släkten. Vem eller vilka är fotograferade? Vilka har skrivit breven till släktingarna? Vilka tankar och upplevelser är nedskrivna i dagböckerna? Finns det spår av samhällsförändringar och historiska händelser? Andra källor som kan berätta om familj och släkt är olika pappersdokument, till exempel betyg, kvitton och album med tidningsurklipp.

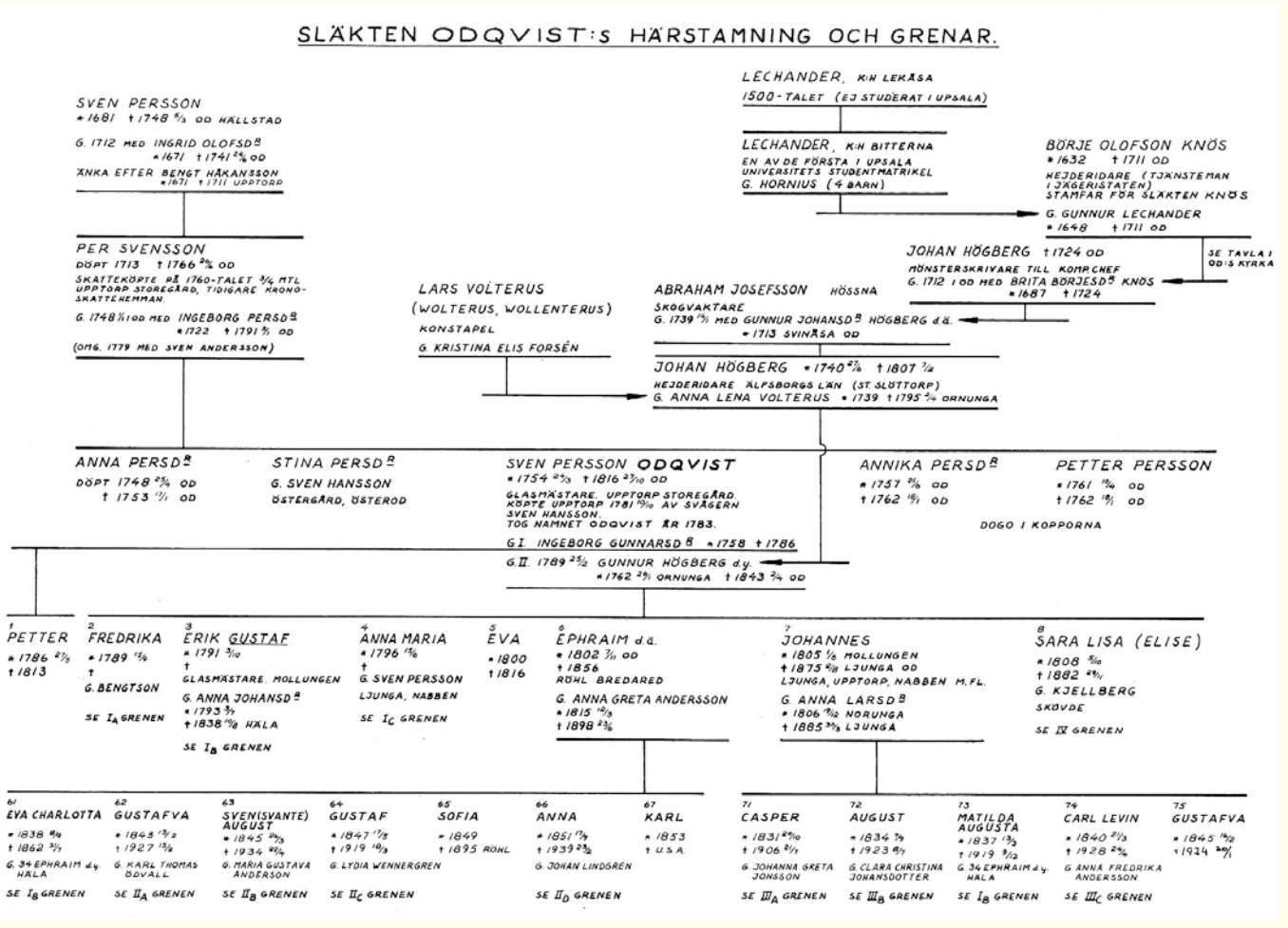
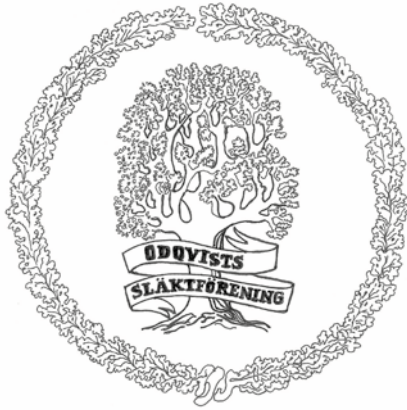
Muntlig historia
Ett annat sätt att släktforska är att tala med sina äldre släktingar eller bekanta. 1900-talets historia är fylld av stora händelser. Även historiker intervjuar människor om deras erfarenheter. Du har kanske familjemedlemmar eller släktingar som minns stora historiska händelser såsom Berlinmurens fall, de jugoslaviska krigen, terrorattackerna i New York, Kubakrisen eller till och med andra världskriget. Även de som inte har en personlig erfarenhet av en speciell historisk händelse kan ha minnen och tankar om det som skedde.

Stort firande av ettårsdagen, 23 maj 1968. Ettår-
ingens morfars morfars farfar hette Sven Persson
Odqvist.

ÖVNING: SLÄKTTRÄDET

- Frågor till släktträdet.
- a) Hur gammal blev Per Svensson?
Hur många barn fick han tillsammans med Ingeborg Persdotter?
Vad hette barnen i efternamn?
Tre av barnen dog tidigt. Hur gamla blev de? Är dödsorsaken känd?
 - b) Hur många gånger gifte sig Sven Persson Odqvist?
Hur många barn efterlämnade han?
 - c) Vilka yrken står det att släktmedlemmarna hade?
Vad hade personerna för yrke när inget yrke står angivet?
Är det något yrke som ärvs vidare av barnen?
 - d) Välj ut några som föddes på 1700-talet och några som föddes på 1800-talet. Hur gamla blev de?
Är det någon skillnad?
 - e) Tror du släkten Odqvist på något sätt skiljer sig från majoriteten av svenskarna vid den här tiden?

ATT FÖRKLARA HISTORISKA SAMMANHANG

Hällristning från Backa i Brastad. Hällristningarna i området är från bronsåldern, 1800–500 f.v.t.

Ordet historia kommer från grekiskan och betyder att undersöka. Historia beskriver mänsklighetens förflutna eller rättare sagt, det vi tror oss känna till om mänsklighetens förflutna.

Historia är det som redan har hänt - det förflutna. En historisk händelse kan vara något som hände på ett par minuter till processer som har tagit tusentals år. De som forskar i historia kallas historiker. En historiker arbetar mest med gamla skrifter.

Muntliga berättelser

Innan människan lärde sig att skriva berättades myter, traditioner, händelser och släktskap muntligt. På det sättet har människor bevarat olika sorts kunskap utan att ta hjälp av skriftspråket.

Historieskrivning

Historia är en vetenskap där historiker försöker ta reda på vad som har hänt genom att undersöka olika källor. Historikerna skriver sedan ned vad de har kommit fram till. Det kallas historieskrivning.

Historiker tar hjälp av andra ämnen

Arkeologer arbetar bland annat med rester av gamla hus, gamla redskap och skelettdelar. Historiker har därför stor användning av arkeologin, men tar även hjälp av andra vetenskapsområden.

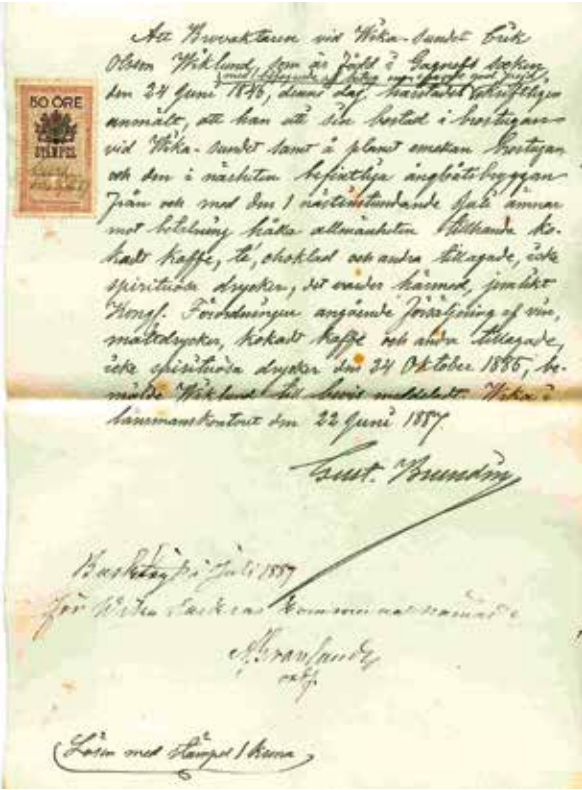
Från naturvetenskapen har historikerna till exempel fått hjälp med DNA-analyser för att kartlägga människans utvandring från Afrika och kol-14-metoden för att åldersbestämma gamla skrifter, till exempel böcker.

KÄLLOR

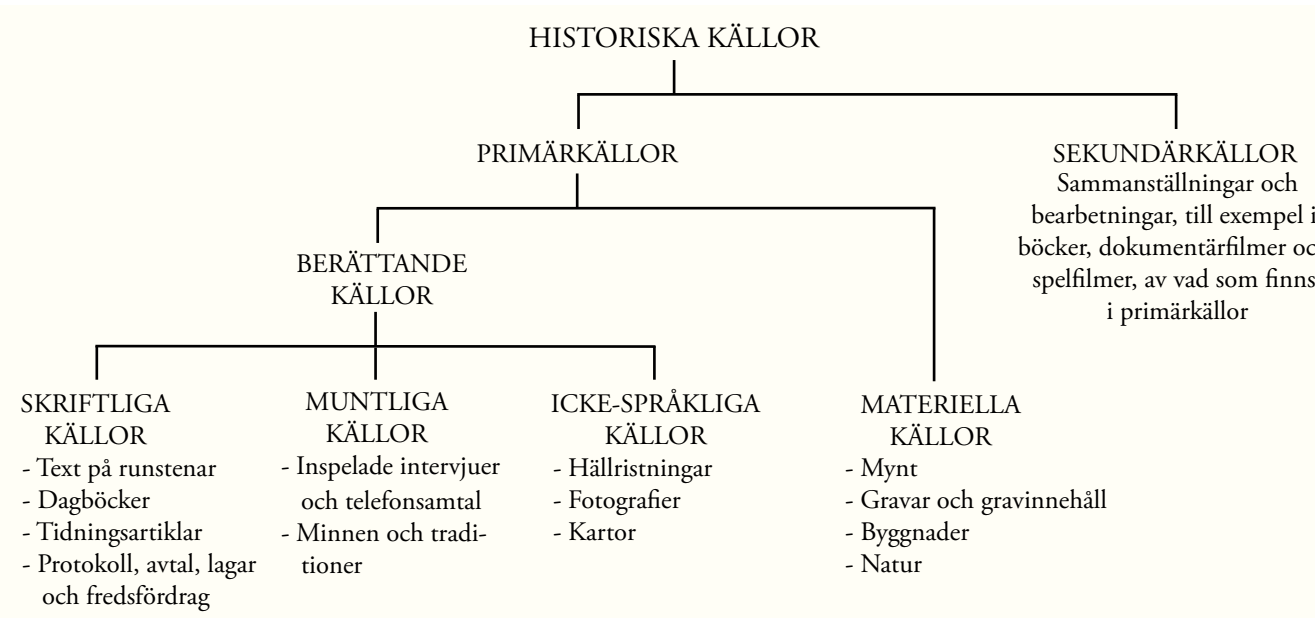
Allt som har lämnats kvar från det förflutna kallas lämningar. När en historiker bestämmer sig för att använda en lämning är det ett historiskt källmaterial eller kort och gott en historisk källa. Det finns många olika typer av historiska källor.

Bröllopsfoto på Knut Olsson och Signe Johansson, 1921. Fotografiet är en icke-språklig källa.

Tillstånd från 22 juni 1887 för brovaktaren i Wika-sundet att ha en liten servering, men inte för att sälja alkohol. Tillståndet är en skriftlig källa.

EPOK - ETT HISTORISKT TIDSBEGREPP

Historien delas in i epoker. Det är ett sätt att ordna historien för att få in händelser, förändringar och personer i ett sammanhang.

Epoker

En epok kan vara en tidsperiod som varar från ett par år till flera hundra år. En epok har alltid en början och ett slut.

De flesta epoker är efterhandskonstruktioner, vilket innebär att de har fått sina namn senare. En människa som levde under exempelvis medeltiden visste inte att hon levde under medeltiden eftersom epoken fick sitt namn långt senare.

Olika sätt att dela in i epoker

Det finns olika sätt att dela in historien i epoker.

- Decennier (1960-talet) och i århundraden (1900-talet).
- Avgränsade historiska händelser (mellankrigstiden).
- Inflytelserika personer (Napoleontiden) och andra makthavare (Vasatiden).
- Större förändringar (industriella revolutionen) eller nya idéer (upplýsningen).

Problem med att dela in historien

Historiker försöker hitta det som är typiskt för en epok jämfört med en annan. Förändringar sker dock sällan från en dag till en annan utan de börjar och slutar vid en ungefärlig tidpunkt. Det som historikerna anser vara viktigt under en epok styr hur just den epoken avgränsas i tid.

Epokenas namn berättar inte om allt som hände under just den epoken. Ett epoknamn kan ha en negativ klang, vilket kan medföra att man bortser från positiva förändringar som skedde då. På samma sätt kan ett epoknamn ha en positiv klang, vilket i stället gör att man bortser från de negativa händelserna under den epoken.

1960-talet.

EXEMPEL PÅ EPOKER

Epoker är olika långa och det finns olika sätt att dela in historien i epoker. Epokerna kan skilja sig åt mellan olika världsdelar, ja till och mellan länder i samma världsdel.

Industrialiseringen av England kom i gång 1760, men först under 1850-talet i Sverige. Många människor lever fortfarande i jordbrukssamhällen. I rika länder har industrisamhället, där många arbetar inom industrin, ersatts av ett tjänstesamhälle.

Grottmålning som visar på kojakt från jägar- och samlarsamhället. Jabbaren, Algeriet, där de äldsta målningarna är från 10 000 f.v.t.

TRE EPOKER UTIFRÅN MÄNNISKANS FÖRSÖRJNING

JÄGAR- OCH SAMLARSAMHÄLLEN	JORDBRUKSSAMHÄLLEN	INDUSTRISAMHÄLLEN	
Cirka 2 miljoner år sedan i Afrika	10 000 f.v.t. Mellanöstern 6 000 f.v.t. Sydeuropa 4 000 f.v.t. Sverige	Sent 1700-tal e.v.t. Storbritannien 1850-talet e.v.t. Sverige	Nutid

TRE EPOKER UTIFRÅN VILKET MATERIAL SOM ANVÄNDS

STENÅLDERN	BRONSÅLDERN	JÄRNÅLDERN	
Cirka 2 miljoner år sedan i Afrika	Mitten av 3000 f.v.t. Mesopotamien och Grekland 1800 f.v.t. Sverige	1400 f.v.t. Mesopotamien 1100 f.v.t. Grekerna 500 f.v.t. Sverige	Cirka 500 e.v.t. Sydeuropa 1050 e.v.t. Sverige

TRE EPOKER UTIFRÅN FÖREKOMSTEN AV SKRIFTLIGA KÄLLOR

FÖRHISTORISK TID	TIDIG-HISTORISK TID	HISTORISK TID	
Cirka 2 miljoner år sedan i Afrika Cirka 800 000 år sedan i Europa Cirka 50 000 år sedan i Australien	3200 f.v.t. Mesopotamien 3150 f.v.t. Egypten 800 e.v.t. Norden		Nutid

EUROPEISK EPOKINDELNING (EJ NORDEN)

FORNTIDEN	ANTIKEN	MEDELTIDEN	TIDIGMODERN TID	MODERN TID	
Cirka 800 000 år sedan	750 f.v.t.	500 f.v.t.	1500 e.v.t.	1800	Nutid
		Tidig medeltid Högmedeltid Senmedeltid	1500 Renässansen Sent 1600-tal Upplýsningstiden		

sharialagstiftning 218
Shoah 172
Sidenvägen 16, 17, 26, 46
silver 48, 54
självhushållning 59, 64
självständighetskrig 69, 78
självständighetsrörelse 98, 99, 238, 252
skandinavism 214, 215
skogsfinnar 195
skotten i Sarajevo 119, 133, 247
skriftspråk 12-17, 19, 21, 26, 39, 227, 242
skräckväldet 71, 77-79
skuldlaveri 74, 78
skyskrapa 63, 208
slagord 106, 180
slavarbetskraft 74, 131, 159
slaverimotståndare 88
slavflicka 89
slavhandel 47, 50-52, 55, 74, 94, 237
slavuppror 73, 74
slavägare 50, 51
slutgiltiga lösningen 163, 168, 171
släktforska 220, 232
släkthistoria 220, 233
smittkoppor 56, 67, 82, 83
Sobibor 162, 170, 172
socialism 76, 78, 79, 106
socialt skadliga element 157, 171
socken 226
sockenkyrka 235
socker 48, 49, 52, 100
Somme 120, 121, 134
Sonderkommando 172
spanska sjukan 123, 132, 133
Spinning Jenny 57
spinnmaskin 57
spädbarnsdödlighet 56
Srebrenica 205, 239
startskott 246, 247
statskupp 203, 208, 209
statslös 197
stenkol 57
stora depressionen 129, 132, 133, 135
stora historien 220, 232
ståndsriksdag 184, 189
ståndssamhälle 21, 23, 26, 27, 75, 78, 241
Sudetområdet 131-134
sumerer 14, 21, 26, 27
supermakt 198-200, 204, 206, 208
svarta veckan 119, 133, 134, 151
svenskhusen 172
sverigefinnar 194, 195, 236
swahilikulturen 18, 26
sydstaterna 63, 74, 78, 176
synål 11

T
telegraf 59, 93, 110
tendens 245
tendenskriterium 174, 245
tendentiös 245
terrorbalans 200, 208
terrorkrig 95
tidig medeltid 251
tiggare 96, 157, 158, 171
tjänstesamhälle 251
tornedalingar 194, 195, 236
totalitär diktatur 91, 113, 115, 174, 178, 180
totalt krig 134
trakasserier 89
transatlantisk 50, 55
transfobi 189
transpersoner 161, 188
Treblinka 162, 170, 172
tredje ståndet 23, 70
triangelhandel 49, 55
trovärdig 81, 244, 245
Trumandoktrinen 208
tryckfrihet 69, 76, 182
tryckta källor 243
träda 67
träkol 66
trävaror 65
tsar 110, 114
tullavgift 46, 55, 65
tutsi 155, 238, 239
tvåkammarriksdag 184, 189
tvångsarbete 63, 96, 144, 145, 152, 194
tvångsförflyttning 97, 152, 154, 162, 165, 171-173, 210
tvångskollektivisera 111, 114
tvångssterilisera 161, 237
tyranni 36, 89
tyska novemberrevolutionen 134
tändande gnista 246, 247
20 juli-kuppen 142, 150, 151

U
UNHCR 211, 215
uppfinning 27, 45, 56, 57, 90, 128, 206, 232
upplysningen 250
upproret i Warszawagettot 162, 178, 179
uppvisningskrig 201
urbanisering 60, 67, 192, 193, 220
ursprungsfolk 67
U137 204, 209

V
vaccin 68, 80, 82, 83
vallonbruk 66
valloner 66, 236
vanstyre 102
vapenstillestånd 123, 125, 132, 133, 137, 149, 201
vattenkraft 64, 65, 195
Verdun 120, 121, 124, 134
verkstadsindustri 66, 67
Versaillesfreden 108, 122, 126, 131, 132, 135
Vichyregimen 137, 138, 145, 150, 151, 169
Vietnamkriget 175, 202, 204, 208, 209, 252
viking 227, 228, 235, 236
vita 110, 114
vita bussarna 167, 170, 171, 173
Vita rosen 180
vite mannens börda 102
väckelserörelse 183, 189
välfärdssamhälle 181, 190, 191, 193
världshandel 44-46, 48, 49, 52, 54, 75
världsherravälde 115
världsreligion 17
västfronten 120, 121, 123, 125, 132-134
västra Europa 24, 26, 92, 103, 104, 136, 137, 148, 150, 164, 198
västmakt 199, 208
växelbruk 67

W
Wannseekonferensen 163, 171
Warszawapakten 200, 202, 203, 208, 209, 213
Wienkongressen 72, 78, 79

Y
Yad Vashem 172
yttrandefrihet 69, 76, 112, 114, 180, 182

Z
zulufolket 95, 98, 102
Zyklon-B 172

Å
ångbåt 57, 59, 93
ångmaskin 57, 90

Ä
äktetskriterium 174, 244
äldre medeltid 22, 251
ämbetsman 12, 13, 32, 36

Ö
östfronten 121, 133, 134, 135, 139, 141, 144
östra Europa 108, 112, 131, 138, 148, 154, 155, 161, 166, 171, 198, 202
överklass 75, 78
överlevare 167, 178

PERSONREGISTER

KVINNOR

Drottning Hatshepsut (ca 1507-1458 f.v.t.) 13
Isabella I av Kastilien (1451-1504) 25
Drottning Kristina (1626-1689) 52, 228
Maria Sofia de la Gardie (1627-1694) 90
Christina Piper (1673-1752) 90
Eva Ekeblad de la Gardie (1724-1786) 90
Maria Christina Bruhn (1732-1802) 90
Olympe de Gouges (1748-1793) 77, 85
Drottning Marie-Antoinette (1755-1793) 70
Mary Wollstonecraft (1759-1797) 84
Harriet Ann Jacobs (1813-1897) 89
Ada Lovelace (1815-1852) 90
Florence Nightingale (1820-1910) 90
Harriet Tubman (1822-1913) 74
Josephine Cochrane (1839-1913) 90
Wilhelmina Skogh (1850-1926) 90
Anna Whitlock (1852-1930) 90
Karolina Widerström (1856-1949) 90
Clara Zetkin (1857-1933) 125
Grevinnan Daisy Greville (1861-1938) 86
Marie Skłodowska Curie (1867-1934) 90
Sophie von Chotek (1868-1914) 119, 247
Elin Wägner (1882-1949) 185
Gabrielle “Coco” Chanel (1883-1971) 90
Eleanor Roosevelt (1884-1962) 210
Elise Ottesen Jensen (1886-1973) 90
Nanna Svartz (1890-1986) 90
Dora Thewlis (1890-1976) 129
Klara Morell (1893-1950) 233
Dorothea Lange (1895-1965) 129
Leni Riefenstahl (1902-2003) 169
Florence Thompson (1903-1983) 129
Ilse Koch (1906-1967) 169

Signe Johansson (1906-1953) 243
Carin Rosén (1900-tal) 201
Eva Justin (1909-1966) 161
Rosa Parks (1913-2005) 176, 177
Hedy Lamarr (1914-2000) 90
Sophie Scholl (1921-1943) 180
Irma Grese (1923-1945) 169
Maria Callas (1923-1977) 31
Macha Rolnikas (1927-2016) 178
Margaret Thatcher (1927-2013) 257
Maya Angelou (1928-2014) 5
Anne Frank (1929-1945) 170, 245
Katarina Taikon (1932-1995) 196
Gloria Steinem (1934-) 5
Laila Ohlgren (1937-2014) 90
Valentina Teresjkova (1937-) 201
Lindsay Duncan (1950-) 231
Benazir Bhutto (1953-2007) 241
Carolina Klüft (1983-) 31

Margaret Thatcher var premiärminister i Storbritannien 1979 – 1990. Hon var en mycket betydelsefull politiker under kalla kriget. Brittiska regeringen, 1990.

ÖVNING: KVINNOR I BOKEN

Moderna svenska läroböcker i historia har de senaste åren fått kritik för att handla för lite om kvinnor. Vad tycker du om den här boken?

1. Välj ut några män och kvinnor i personregistret. Beskriv i vilket sammanhang de finns.
2. Kan du hitta något ställe i boken där bara kvinnors eller bara mäns levnadsvillkor beskrivs?

MÄN

Hammurabi (1700-talet f.v.t.)	44
Euripides (cirka 480-406 f.v.t.)	31
Hippokrates (cirka 460-370 f.v.t.)	30
Aristoteles (384-322 f.v.t.)	31
Alexander den store (356-323 f.v.t.)	29, 31, 37
Kung Ptolemaios Epifanes (210-180 f.v.t.)	39
Julius Caesar (100-44 f.v.t.)	33, 37
Marcus Antonius (83-30 f.v.t.)	33
Octavianus (Augustus Caesar) (63-14 f.v.t.)	33
Hadrianus (76-138)	33
Konstantin den store (272-337)	34
Theodosius I (346-395)	34, 37
Romulus Augustulus (461-476)	33
Odovakar (-493)	33
Prins Tran Hung Daos (1228-1300)	175
Ferdinand II av Aragonien (1452-1516)	25
Hernán Cortéz (1485-1547)	47
Gustav Vasa (1496-1560)	214, 224, 231
Louis de Geer (1587-1652)	52, 66
Ludvig XIV (1638 - 1715)	53
Carl von Linné (1707-1778)	35
Jean-Jacques Rousseau (1712-1778)	84
Toussaint Louverture (1743-1803)	73
Olaudah Equiano (1745-1797)	88
Gustav III (1746-1792)	52
Francisco Goya (1746-1828)	72
Edward Jenner (1749-1823)	82, 83
Ludvig XVI (1754-1793)	70, 71
Sven Persson Odqvist (1754-1816)	220, 221
Ottobah Cugoano (ca 1757-1791)	88
Maximilien de Robespierre (1758-1794)	71
Napoleon Bonaparte (1769-1821)	72, 73, 78, 79
Jean-François Champollion (1790-1832)	38, 39
Charles Darwin (1809-1882)	68, 93, 101
Alfred Nobel (1833-1896)	90
Kung Leopold II (1835-1909)	94, 95, 101, 102, 103
Helge Palmcrantz (1842-1880)	90
Carl Daniel Ekman (1845-1904)	90
Gustaf de Laval (1845-1913)	90
Lars Magnus Ericsson (1846-1926)	90
Johan P Johansson (1853-1943)	90
Jonas Wenström (1855-1893)	90
Woodrow Wilson (1856-1924)	127
Phillippe Pétain (1856-1951)	137, 169
Will Thorne (1857-1946)	86, 87
Kung Gustav V (1858-1950)	184
Jean Jaurès (1859-1914)	124, 125
Hjalmar Branting (1860-1925)	184
Franz Ferdinand (1863-1914)	119, 247
Erich Ludendorff (1865-1937)	123
Tsar Nikolaj II (1868-1918)	110

Gustaf Dalén (1869-1937)	90
Neville Chamberlain (1869-1940)	137, 151
Mahatma Gandhi (1869-1948)	99
Vladimir Lenin (1870-1924)	110
Winston Churchill (1874-1965)	103, 137
Sven Wingquist (1876-1953)	90
Torgny Segerstedt (1876-1945)	147
Josef Stalin (1878-1953)	111, 113, 115, 116, 139, 152, 157
William Holliday (-1916)	125
Pablo Picasso (1881-1973)	107
Joseph Sallier (1881-1915)	117
Franklin D. Roosevelt (1882-1945)	130
Benito Mussolini (1883-1945)	106, 107, 113, 114, 115, 126, 130, 131, 135, 142, 143, 149, 150, 151, 212
Per Albin Hansson (1885-1946)	146, 190
Vidkun Quisling (1887-1945)	137, 150
Bernard Montgomery (1887-1976)	141
August Viklund (1888-1980)	233
Adolf Hitler (1889-1945)	107, 108, 109, 113, 114, 115, 116, 126, 130, 131, 135, 136, 137, 142, 143, 149, 150, 151, 166, 168, 169, 177, 180, 212
Ho Chi Minh (1890-1969)	174, 175
Charles de Gaulle (1890-1970)	91, 138, 150
Vjatjeslav Molotov (1890-1986)	131, 133, 136, 150
Francisco Franco (1892-1975)	107, 114, 115, 131
Kejsar Haile Selassie (1892-1975)	130
Mao Zedong (1893-1976)	152
Joachim von Ribbentrop (1893-1946)	131, 133, 136, 150
Hermann Göring (1893-1946)	169
Gavrilo Princip (1894-1918)	119
Ruben Rausing (1895-1983)	90
Jürgen Stroop (1895-1952)	179
Joseph Goebbels (1897-1945)	169
Balzar von Platen (1898-1984)	90
Ivan Dudnik (1900-tal)	163
Andrew J. Relosky (-1944)	142
Armando Alberghetti (1900-tal)	191
Heinrich Himmler (1900-1945)	169
Rudolf Höss (1900-1947)	169

Reinhard Heydrich (1904-1942)	169
Albert Speer (1905-1981)	169
Leo Alexander (1905-1985)	168
Adolf Eichmann (1906-1962)	169
Stig Wennerström (1906-2006)	201
Knut Olsson (1906-1958)	243
Johann Trollmann (1907-1943)	166
August Landmesser (1910-1944)	240
Josef Mengele (1911-1979)	169
Raoul Wallenberg (1912-ca 1947)	165, 172, 173, 197
Kim Il Sung (1912-1994)	113
Per Anger (1913-2002)	197
Yitzhak Zuckerman (1915-1981)	179
Hans Scholl (1918-1943)	180
Alexander Solzjenitsyn (1918-2008)	157
Nelson Mandela (1918-2013)	99
Mordechai Anielewicz (1919-1943)	178, 179
Suharto (1921-2008)	155
Pol Pot (1925-1998)	152
Ingvar Kamprad (1926-2018)	90
Olof Palme (1927-1986)	228
Elie Wiesel (1928-2016)	167
Martin Luther King (1929-1968)	176, 177
Neil Armstrong (1930-2012)	201
Michail Gorbatjov (1931-)	205, 208
Jurij Gagarin (1934-1968)	201
Ratko Mladic (1942-)	205
Howell Raines (1943-)	176
Vladimir Putin (1952-)	181
Barack Obama (1961-)	181
Mohammed Bouazizi (1984-2011)	246

ÖVNING: HISTORISKA PERSONER I BOKEN

1. *Tror du att Sven Persson Odqvist (1754–1816) visste något om Edward Jenner (1749–1823) eller Ludvig XVI (1754-1793)? Påverkades Svens liv av de här två personerna?*

2. *Välj några samtida personer i registret. Se i vilka sammanhang de dyker upp i boken. Har de med varandra att göra? Tror du att de träffade varandra?*
3. *Varför förekommer fler män än kvinnor i boken?*

4. *Hur många kvinnor födda f.v.t. nämns i boken jämfört med män? Hur många kvinnor jämfört med män är födda på 1900-talet?*

5. *Välj bort sex personer i historieboken och lägg till sex nya som du tycker är viktigare. Välj både män och kvinnor.*